

Kijken mag, aankomen niet!

Budgetvriendelijke tips voor diefstal- en vandalismpreventie

Effectief beveiligen van erfgoedbeherende instellingen is niet moeilijk en hoeft bovendien niet duur te zijn. Het blijft vaak achterwege door het ontbreken van specifieke kennis qua beveiliging en onjuiste beslissingen. Dit artikel biedt enkele inzichten en ideeën over het budgetvriendelijk beveiligen van erfgoedbeherende instellingen vanuit het perspectief van politie en beveiligingsadviseur(s).

“With a common heritage for everyone, security is everybody’s business”¹

Criminaliteitsstatistieken

Op federaal niveau in België wordt de strijd tegen kunstcriminaliteit hoofdzakelijk aangegaan door de cel Kunst en Antiek (ART). Deze cel behoort tot de Directie van de Bestrijding van de Criminaliteit tegen Goederen (DJB).

Buiten de algemene taken beheert de cel ART eveneens de databank ARTIST. In deze databank worden alle, aan deze sectie gemelde, én in België gestolen kunstvoorwerpen opgenomen. In de hierna volgende tabellen zien we enkele cijfers betreffende het totaal aantal kunstvoorwerpen dat jaarlijks gestolen wordt.

Een aantal bedenkingen moet echter gemaakt worden bij deze cijfers. Het gaat hier namelijk om cijfers van de politie, dus enkel geregistreerde feiten en daarboven enkel die feiten die gemeld zijn aan de cel ART. Er moet enerzijds rekening gehouden worden met het Dark Number² (de feiten die niet gemeld worden aan de politie) en anderzijds wordt niet alles binnen de politiediensten zelf gemeld aan de cel ART. Een van de redenen hiervoor is dat niet alle lokale politiediensten de cel Kunst en Antiek (ART) kennen of dat het niet (meer) zinvol wordt geacht om dit te melden aan de cel ART.

	2009	2010	2011
Blank wapen	24	2	2
Vuurwapen	7	3	2
Sieraad	276	163	127
Diversen	83	79	89
Klok horloge	21	63	45
Boek – documenten	0	20	7
Meubel + zetel	19	3	4
Spiegel	1	2	1
Picturaal werk	287	112	255
Pop	6	0	0
Beeldhouwwerk	227	160	103
Tapijtwerk	7	0	5
Kleding	4	5	4
Vaas – lamp	43	31	74

ARTIST tabel met overzicht van soorten gestolen voorwerpen per jaar.

	2006		2007		2008		2009		2010		2011	
	Feit	Vwp	Feit	Vwp	Feit	Vwp	Feit	Vwp	Feit	Vwp	Feit	Vwp
Privéwoning	108	150	105	132	99	182	112	438	106	485	113	410
Godsdienst pl	85	31	48	23	55	41	44	91	29	47	19	36
Gal – winkel	20	33	40	32	35	70	44	212	15	32	22	113
Museum	10	15	12	16	8	8	15	44	10	11	12	9
Openb. Pl	4	2	5	6	2	1	10	31	1	1	4	37
Kasteel	16	96	7	10	7	41	4	15	4	50	3	39
Diverse	15	23	17	14	21	17	22	89	16	18	23	105

ARTIST tabel met overzicht van soorten locaties en aantal voorwerpen per locatie die gestolen werden per jaar.

De motieven waarom veel kunstcriminaliteit niet wordt aangegeven, kunnen uiteenlopend zijn. Erfgoedbeherende instellingen besluiten soms geen aangifte te doen, omdat ze anders hun kwetsbaarheid tonen en zo potentiële daders lokken. Aan de andere kant kan het probleem zich stellen dat erfgoedbeherende instellingen zelf niet weten dat ze slachtoffer van diefstal zijn (dé grote boosdoener kan onder andere een slechte inventaris zijn³).

Trends qua ‘kunstcriminaliteit’

Incidenten gebeuren... én dit zal op korte – middellange termijn zeker niet wijzigen of onmiddellijk opgelost geraken. Als we een blik werpen op de toekomst en de ‘trends’ binnen het domein van kunstcriminaliteit bekijken, valt ons het volgende op.

1. Het aantal aanvallen en/of diefstallen binnen erfgoedbeherende instellingen wijzigt nauwelijks, maar de buit wordt steeds groter. Beoordelen we de ‘Miljoeneninbraak’ in Museum Van Buuren te Ukkel, dan valt de zeer korte aanvalstijd op (amper twee minuten en drie seconden) alsook de waarde van de buit (minstens 1,5 miljoen euro).

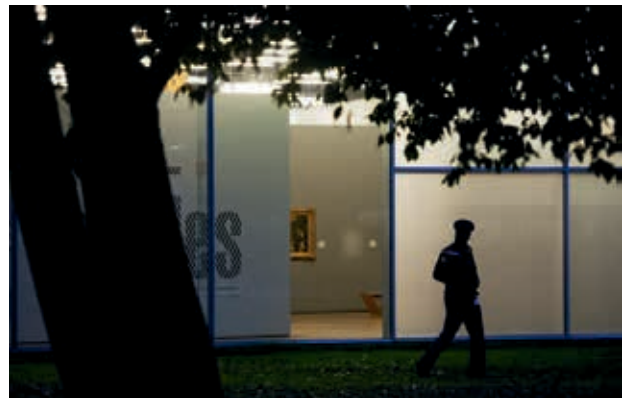
Museum Van Buuren te Ukkel

2. De aanvallen op erfgoedbeherende instellingen worden ook steeds agressiever waarbij meer wapens worden gebruikt en mensen voor ‘dood’ worden achtergelaten.
3. De techniek van Social Engineering (de kunst van het misleiden) wordt vaker toegepast door criminelen om zich toegang te verschaffen tot eender welke erfgoedbeherende instelling.

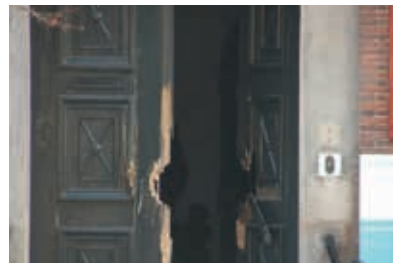
4. Criminelen stomen zich beter klaar door op voorhand controles/rondgangen uit te voeren om zo een soort van boodschappenlijst samen te stellen van de meest waardevolle stukken in een erfgoedbeherende instelling. Dit wordt in beveiligingstermen bestempeld als ‘dry run’ of ‘practice run’.

5. Arnapping – wat staat voor het gijzelen van kunstwerken tegen een losgeld voorstellende een bepaald procent van de verkoopwaarde van de geroofde kunstwerken (arnapping ontstond naar analogie met het begrip kidnapping). Hierdoor perst men de verzekeringsmaatschappij af. De maatschappij is door de voordelige deal geneigd de politie buiten de geldoverdracht te houden aangezien de rekening vlug gemaakt is.

Deze trends doen zich niet enkel voor in België, maar ook onze noorderburen (her)kennen de bovenvermelde problematieken. Hierbij kunnen we ons richten op redelijk recente diefstallen zoals die in de Kunsthal in Rotterdam en die in het Museum Gouda.

Kunsthal Rotterdam © ANP/Robin Utrecht

Museum Gouda

Risicobeheer?!

Vanzelfsprekend is diefstal niet het enige risico waar erfgoedbeherende instellingen rekening mee moeten houden. Brand, diefstal en vandalisme zijn de meest indrukwekkende calamiteiten, maar ook schimmels in een archiefdepot of houtworm in een kerkinterieur kunnen behoorlijke schade aanrichten.

Het is van fundamenteel belang dat men beseft welke risico's er precies aanwezig zijn in erfgoedbeherende instellingen en dat men er zich van bewust is of men al dan niet goed voorbereid is om die risico's het hoofd te bieden. Deze laatste vaststelling kan men geleidelijk aanpakken door het uitvoeren van een degelijke risicoanalyse. De 'Gebedshuizen – Safety & Security' risicoanalyse dient als een instrument ter evaluatie van het huidige niveau aan beveiliging in en rond uw instelling.

Bij het doorlopen van de risicoanalyse 'Gebedshuizen – Safety & Security' en het toekennen van de scores op de 12 verschillende domeinen (van 'buurt/omgeving' tot 'financiële security') verkrijgt men een totaalscore. Bij die totaalscore kunt u de nodige aanbeveling(en) lezen op basis van de vergelijking van uw score t.o.v. de drie vooropgestelde scores onderaan de risicoanalyse tool.

Hoe veilig is uw gebedshuis?	
618	Gefeliciteerd! U heeft de hoogst mogelijke score behaald. Niettemin raden we u aan om op geregelde tijdstippen deze risicoanalyse toe te passen om verbeterpunten te identificeren om zo de veiligheid en beveiliging van uw gebedshuis te verzekeren.
412	Als uw score dicht bij dit getal aanloopt zijn er waarschijnlijk mogelijkheden voor u om de veiligheid en beveiliging van uw gebedshuis te verbeteren. We raden u aan om de uitgevoerde risicoanalyse zorgvuldig en in detail te beoordelen en corrigerende maatregelen toe te passen waar mogelijk.
118	Als uw score dicht bij dit getal aanloopt zijn er waarschijnlijk mogelijkheden voor u om de veiligheid en beveiliging van uw gebedshuis te verbeteren. We raden u aan om de uitgevoerde risicoanalyse zorgvuldig en in detail te beoordelen en onmiddellijk corrigerende maatregelen toe te passen waar mogelijk.

Voorbeeld van scores risicoanalyse

Geïntegreerde aanpak – samenhang

Is het beveiligen van een erfgoedbeherende instelling zo moeilijk? Neen, dat is het helemaal niet, maar men moet het wel op de goede manier kunnen, willen en natuurlijk mogen doen. Een adviseur onder de arm nemen die wel iets van beveiliging begrijpt, is overigens ook al een goede eerste stap, rekening houdende met het budgettaire klimaat binnen de museale en culturele sector in België.

Het lijkt erop dat vele van de erfgoedbeherende instellingen vinden dat het goed beveiligen van hun instelling tegen bijvoorbeeld diefstal, vandalisme of enig ander risico lastig of ingewikkeld is. Dit is echter niet waar. Integendeel, het is een kwestie van de juiste samenhang van organisatorische, fysische of bouwkundige en elektronische maatregelen. Een geïntegreerde aanpak is steeds een evenwicht van de drie voorgaande soorten maatregelen en afgestemd op de risico's, én op elkaar. Binnen de veiligheidszorg is dit eveneens gekend als het OFEM/OBER-model waarbij dit staat voor:

- Organisatorische maatregelen
- Fysische en Bouwkundige maatregelen
- Elektronische maatregelen
- Meldingsmaatregelen

De maatregelen die men kan treffen, staan in volgorde van belang. In het proces mag geen enkele stap worden overgeslagen. Voor men naar de derde stap kan overgaan, moet men de tweede stap doorlopen hebben. Alles begint bij de organisatie (belangrijkste voor het welslagen) en eindigt bij de melding. Men neemt bijvoorbeeld eerst de fysische aspecten onder handen voor men elektronische maatregelen neemt.

Organisatorische maatregelen

- ✓ Hostmanship/klantvriendelijkheid – de kunst mensen het gevoel te geven dat ze welkom zijn
- ✓ Security Awareness – de mens kan de zwakste, maar ook de sterkste schakel vormen binnen het geheel van preventieve en schadebeperkende maatregelen (procedures)
- ✓ Een actueel en goed uitgewerkt 'calamiteitenplan'
- ✓ Huishoudelijk reglement vrijwilligers
- ✓ Onderhoud omgeving
- ✓ Bezoekersreglement

Elektronische maatregelen – technologie

- ✓ Observatiespiegels
- ✓ Slot- en sluitwerk
- ✓ CCTV dummy camera
- ✓ Buitenverlichting met spot
- ✓ Afroomkluis
- ✓ Overvalknop

Budgetvriendelijke tips...

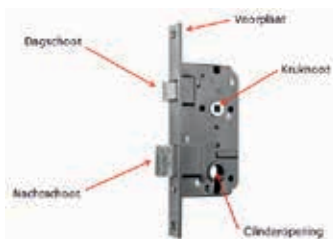
Vele van de erfgoedbeherende instellingen worden geconfronteerd met het dilemma open en toegankelijk te willen zijn én tegelijkertijd hun gebouwen en het aanwezige personeel te beschermen. De hierna volgende budgetvriendelijke tips/aanbevelingen moeten worden geïnterpreteerd rekening houdende met uw specifieke behoeften en prioriteiten in het achterhoofd.

De aanbevelingen worden gecatalogiseerd onder de volgende groepen:

- ✓ beveiliging van de buitenzijde
- ✓ toegangscontrole
- ✓ security procedures voor personeel
- ✓ tips betreffende het behandelen van geld

Beveiliging van de buitenzijde

1. Zorg ervoor dat alle buitendeuren over een goede dag- en nachtschoot beschikken.

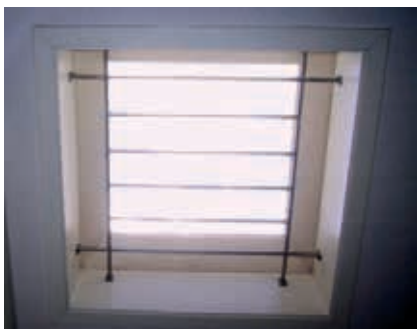

Basisslot met goede dag- en nachtschoot

2. Als deuren van binnenuit kunnen geopend worden zonder gebruik te maken van een sleutel, versterk of vervang dan het glas (ruit) welke zich in of nabij de deur bevindt.
3. Beveilig kelder- of begane grond-ramen met tralies, een rooster of polycarbonaat materiaal. Controleer de beveiliging van keldergaten, koepels, dakvensters, tuinhuisje enzovoort.

Kelderraam met traliewerk

Koepelbeveiliging

4. Zorg voor een goede buitenverlichting rondom het gebouw en alle parkeerterreinen. Vervang defecte of uitgebrande lampen onmiddellijk.

Buitenverlichting als vorm van beveiliging

5. Zorg voor een goed én sluitend sleutelbeheer!

Weet wie welke sleutel in zijn/haar bezit heeft.

Hang geen naamplaatje aan uw sleutels.

Toegangscontrole

1. Sluit alle buitendeuren af en bied een combinatie van volgende oplossingen aan qua toegangscontrole:
 - Installeer een omroepsysteem om medewerkers de mogelijkheid te bieden om te communiceren met iedereen die zich richting deur begeeft.
 - Voorzie spiegels, ramen en/of een camerabewakingssysteem om het personeel in staat te stellen na te gaan wie er voor de deur staat.
 - Installeer een 'buzzer' systeem waarmee het aanwezige personeel de buitendeur vanop afstand kan openen (bijvoorbeeld vanuit het kantoorgedeelte of enig andere ruimte).
2. Laat één deur open waar het personeel het dichtst bij aanwezig is, én installeer een bel, zoeimer of ander geluidssignaal waarbij aangegeven wordt dat iemand het gebouw heeft betreden.

Beperk in beide van de voorgaande opties de toegang binnenin het gebouw door zo veel mogelijk binnendeuren te blokkeren (slotvast maken), poorten te voorzien om ongebruikte gangen af te sluiten en het eventueel vergrendelen van sanitaire ruimtes.

Beveilig de aanwezige drank, voorwerpen, kantoorgedeelte(s), elektronische apparatuur en andere waardevolle voorwerpen wanneer deze niet in gebruik zijn.

Overweeg de installatie van een 'hold-up'-alarm (vast of mobiel persoonsalarmsysteem) dat geactiveerd kan worden met een druk op de knop in de buurt van de voeten of benen door één van de medewerkers die zich in het kantoorgedeelte bevindt. Het alarm kan personen in een naburige locatie waarschuwen. Vervolgens kan men de politie opbellen (bij aanwezigheid van een centraal inbraakalarmsysteem kan het 'hold-up'-alarm rechtstreeks gekoppeld worden aan de meldkamer).

Security procedures voor personeel

1. Als personeel of andere personen in het bezit van sleutels toekomen aan het gebouw en ongeautoriseerde toegang opmerken, betreed dan zeker het gebouw NIET. Ga naar een naburige locatie en contacteer de hulpdiensten (112).
2. Als u het gebouw hebt betreden en u stelt sporen van braak vast of andere afwijkende handelingen, verlaat het gebouw en contacteer de hulpdiensten (112).
3. Voorzie de belangrijkste noodnummers aan ieder telefoontoestel binnen het gebouw.
4. Overweeg het blokkeren van de mogelijkheid tot het voeren van buitenlandse oproepen, en dit door de telefoonmaatschappij, of andere mogelijke diensten welke kunnen leiden tot extra kosten op uw telefoonafrekening. Doe dit voor alle telefoontoestellen buiten deze van het kantoorgedeelte.
5. Als u gebruik maakt van draadloze of mobiele telefoontoestellen, neem deze steeds mee wanneer u uw kantoor verlaat.
6. Aarzel niet om de hulpdiensten te contacteren bij aanwezigheid van een verdachte persoon in en rond uw gebouwen, zeker als u zich als enige persoon in het gebouw bevindt.
7. Houd uw gangen voldoende verlicht als er personeel aanwezig is in het gebouw.
8. Wees op uw hoede voor vreemden die beweren op bezoek te zijn bij medewerkers of eenieder die uw gebouw willen bezoeken.

9. Vraag steeds naar enig bewijs van identificatie alvorens het verlenen van toegang.
10. Zorg er steeds voor dat er bij het afsluiten niemand in het gebouw aanwezig is. Controleer sanitaire ruimtes, iedere niet-slotvaste deur of mogelijke schuilplaatsen en/of blinde vlekken in het gebouw (afsluitronde – 'sweeping'). Doe dit zeker niet alleen!

Tips betreffende het behandelen van geld

1. Vele instellingen worden beroofd wanneer er iets te doen is, omdat er verwacht wordt dat er dan veel geld in omloop is.
2. Om het risico op verliezen te minimaliseren kan er best rekening gehouden worden met de volgende aanbevelingen:
 - Beperk de toegang tot het geld tussen het ophaalmoment en de tijd wanneer het geteld wordt.
 - Voorzie steeds bij ieder evenement één verantwoordelijke voor het opgehaalde geld.
 - Laat het geld geteld worden door minstens twee personen/medewerkers in een veilige locatie die niet zichtbaar is voor anderen.
3. Beveilig na het tellen van het opgehaalde geld deze op één van de volgende wijzen:
 - Laat iemand van de verantwoordelijken/personeel het geld naar de nachtkluis voeren en tracht dit op iets of wat verschillende tijdstippen te doen.
 - Plaats het geld in een afroomkluis van de erfgoedbeherende instelling om zo het geheel later te storten.
 - Als laatste redmiddel kan je het door iemand laten meenemen naar huis en berg het veilig op om de volgende dag te storten bij de bank.
4. In ieder geval is het verstandig een niet volstrekt voorspelbaar patroon te vertonen bij het transporteren van geld.

Schadebeperkende maatregelen – wat te doen bij diefstal?

In erfgoedbeherende instellingen wordt niet heel vaak, maar toch met enige regelmaat ingebroken en dan wordt er kunst gestolen. Wat kunt u nu doen na het vaststellen van een dergelijk feit? Er zijn tal van schadebeperkende maatregelen welke men kan nemen. De eerste en meest belangrijke

maatregel is een vaststelling te laten doen door de lokale politie (aangifte van diefstal) en hen een proces-verbaal te laten opstellen. Vervolgens wordt dit proces-verbaal na ondertekening bezorgd aan de procureur des Konings of aan de onderzoeksrechter. Als erfgoedbeherende instelling met religieus erfgoed in kerken of kloosters kan u vervolgens een aangifte doen van diefstal kunstvoorwerpen (enkel na officiële aangifte bij de lokale politie) en dit via de website Religieus Erfgoed Vlaanderen⁴.

Een aantal belangrijke tips voor een goede afhandeling van een aangifte:

1. Maak zeker gebruik van de beschikbare inventaris(en) om de meest recente én correcte gegevens over de gestolen voorwerpen te verzamelen, bijvoorbeeld via de CRKC-databank, provinciale erfgoedbanken, KIK of eigen interne inventarisatielijsten. Het is dan ook belangrijk om de inventarissen up-to-date te houden.
2. Het is zeer belangrijk om een goede foto ter beschikking te hebben als er zich een incident zou voordoen. In uw inventaris zitten normaal goede foto's. Daarnaast zijn er ook soms andere vind-

plaatsen. U kunt foto's gebruiken van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium⁵ mits duidelijke bronvermelding. U kunt ook foto's van schadebeelden opvragen bij Monumentenwacht Vlaanderen vzw⁶, indien de eigenaar van het gebouw waarin het gestolen object zich bevond geabonneerd is.

Bij het zelf nemen van foto's voor het opmaken van een duidelijke inventarisatie van de aanwezige voorwerpen kan men zich baseren op de Object ID checklist⁷. Dit document vormt een goede leidraad om het geheel correct te verwerken, van fotograferen tot het inventariseren van objecten.

Onze kunstwerken zijn ons zeer dierbaar en we zijn het ook aan toekomstige generaties kunstliefhebbers verplicht om er alles aan te doen om ze maximaal te ontsluiten, maar ook om ze te beschermen!

Ibrahim Bulut
Consulent Optimit

1 D. Liston (ed.), *Museum security and protection. A handbook for cultural heritage institutions* (New York 1993) 3.

2 J. E. Conklin, *Art Crime* (Westport 1994) 4.

3 M. E. Degraw, 'Art Theft in Perspective', *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 1 (1987) 2.

4 <http://www.religieuserfgoed.be/aangifte/>

5 <http://www.kikirpa.be> (via fototheek)

6 <http://www.monumentenwacht.be/>

7 <http://archives.icom.museum/objectid/checklist/dutch.pdf>